

Małgorzata KOMAJDA

WIELKA MAŁA ŚWIĘTA NASZYCH CZASÓW Sprawozdanie z sympozjum naukowego poświęconego św. Teresie z Lisieux

Z okazji 100-lecia śmierci św. Teresy z Lisieux, Doktora Kościoła, w auli im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego KUL, odbyło się 6 XI 1997 roku sympozjum pod hasłem: „W sercu Kościoła będę miłością”, zorganizowane przez Sekcję Duchowości Teologów Polskich przy współpracy z krakowską prowincją karmelitów bosych.

Uczestnicy sympozjum wzięli udział w Eucharystii koncelebrowanej w kościele akademickim KUL, której przewodniczył ks. abp prof. Józef Życiński, metropolita lubelski. W homilii wygłoszonej podczas Mszy św. Ksiądz Arcybiskup skupił się na ukazaniu aktualności przesłania św. Teresy dla współczesności. Nawiązanie do sytuacji w dziewiętnastowiecznej Francji dało asumpt do zwrócenia uwagi na zagrożenia Kościoła dzisiejszej doby: niedowartościowanie wymiaru duchowego w człowieku, lansowanie jego wypaczonego, narcystycznego charakteru, zwłaszcza przez nurt New Age, oraz próby ideologizacji religii poprzez promowanie koncepcji walki, a nie drogi krzyża i miłości jako sposobu naprawy stosunków społecznych. Czasami atak na Kościół przybiera formę jawną, na przykład przez kompromitację lub ośmieszenie, czego przy-

kładem jest fakt nazwania św. Teresy „neurotyczką” przez jednego z autorów niemieckich – Eugena Drewermanna, co wskazuje na jego całkowite niezrozumienie przesłania Świętej. Swą wypowiedź Ksiądz Arcybiskup zakończył w duchu parenetycznym, wzywając do odczytania zachęty nowego Doktora Kościoła do przyjmowania wszystkiego, co pochodzi od Boga, w świetle daru („Tout est grâce”), jako signum cywilizacji.

We wprowadzeniu do sympozjum ks. prof. Walerian Słomka, przewodniczący Sekcji Duchowości Teologów Polskich, przedstawił krótki życiorys św. Teresy. Dzięki temu można było poznać rodziców Teresy: Ludwika Martina – zegarmistrza oraz Zelię Guerin – koronczarkę, datę urodzin przyszłej Świętej (2 I 1873 r.), datę jej chrztu (4 I 1873 r.), imiona chrzcielne: Maria, Franciszka, Teresa, oraz zadanie życiowe: realizację powołania zakonnego w klasztorze klauzurowym w Lisieux od piętnastego roku życia aż do chwili śmierci w dniu 30 IX 1897 roku. Przypomniano także datę pierwszej publikacji autobiografii św. Teresy *Dzieje duszy* (1898 r.) oraz chronologię procesu beatyfikacyjnego, rozpoczętego w roku

1910 i zakończonego w 1923 roku beatyfikacją, a następnie kanonizacją w dwa lata później. Wśród zaszczytów, których święta dostąpiła pośmiertnie, wymieniono: ogłoszenie jej patronką misji przez Papieża Piusa XI oraz mianowanie Doktorem Kościoła przez Papieża Jana Pawła II 19 października ubiegłego roku. Zestawienie powyższe miało uwydatnić paradoks Świętej, która chociaż nazywała siebie „małą”, pojęła w dużym stopniu tajemnicę doskonałości, przyjmując postawę dziecka w sensie duchowym.

W słowie wstępnym, wypowiedzianym na otwarcie sympozjum, ks. prof. Stanisław Wielgus, rektor KUL, podkreślił rangę św. Teresy jako trzydziestego trzeciego Doktora na tle liczącej prawie dwa tysiące lat historii Kościoła. Aby uzmysłwić zebranyemu znaczenie tej wyjątkowej nobilitacji, Ksiądz Profesor określił cechy, które winna posiadać osoba pretendująca do tego zaszczytnego tytułu. Najważniejsze z nich to: 1. posiadanie wiedzy teologicznej; 2. bezwzględna wierność doktrynie katolickiej; 3. nadzwyczajna świętość życia; 4. wielki wpływ na sytuację Kościoła. Odniesienie wyżej wymienionych kryteriów do dokonań św. Teresy nasunęło wniosek, że osoba Świętej z Lisieux ukazuje, iż Bóg nie kieruje się kategoriami czysto ludzkimi, wyróżniając wybranych spośród ludzi. Św. Teresa stała się wyrazicielem i symbolem zaufania Bogu, sposobu przeżywania wiary, postawy prawdziwej, autentycznej pokory oraz bezgranicznej miłości. Ksiądz Rektor podkreślił też fakt dopełniania się w postawie nowego Doktora Kościoła wiary i racjonalnej refleksji, mistyki serca oraz wiary religijnej i racjonalnego, kartezjańskiego myślenia. Przejawem tego

był sposób realizacji miłości – jedynej motywacji i motoru życia duchowego Świętej – nie przez nadzwyczajne umartwienia odstręczające od świętości, ale poprzez bezkompromisowe ukierunkowanie życia na Prawdę – Boga, a także przez modlitwę wskazującą właściwą drogę, którą powinien kroczyć chrześcijanin. Właśnie modlitwa, refleksja, mistyka, jako płaszczyzny porozumienia ludzi różnych wyznań, mogą znamionować patronat św. Teresy nad sprawami ekumenizmu.

Podsumowując, Ksiądz Rektor podkreślił rolę, jaką może odegrać, zwłaszcza na uniwersytecie, wzór integralnej wizji człowieka w osobie św. Teresy, wzór ukazujący znaczenie nie tylko rozumu, ale i serca. Wskazał też na atrakcyjność oraz łatwość asymilacji przez „małe dusze” prostej doktryny Świętej, według której dążenie do doskonałości polega na spełnianiu codziennych obowiązków oraz wierności powołaniu życiowemu.

Pierwszy referat w części przedpołudniowej zatytułowany „Charyzmat św. Teresy z Lisieux a powszechne powołanie do świętości” wygłosił ks. prof. Walerian Słomka. Na wstępie prelegent podkreślił, że św. Teresa zaproponowała wszystkim „małą drogę dziecięctwa duchowego” jako sposób osiągnięcia chrześcijańskiej doskonałości i świętości. Bóg zainicjował w niej pragnienie radykalizmu ewangelicznego („Nie chcę być świętą połowicznie”), który Święta realizowała przez rozpoznawanie prawdziwych wartości oraz konsekwentne dążenie do wyznaczonego celu. W Karmelu – miejscu krystalizowania się jej postawy życiowej – Teresa zrozumiała, że wszystkie, nawet najdoskonalsze dzieła, są niczym bez miłości. Dlatego też

człowiekowi winna towarzyszyć bezgraniczna ufność, iż Bóg respektujący słabość osoby zadowala się małymi, na pozór błahymi czynami, o ile dynamizuje je miłość. Św. Teresa ów sposób działania przedstawiła symbolicznie posługując się metaforą windy – wynalazku XIX wieku, jako „ramion Jezusa”, które wznoszą znającego prawdę o sobie człowieka (przyjmującego postawę dziecięctwa duchowego – prostoty i pokory) ku Bogu. Święta z Lisieux zrozumiała „darmowość” ludzkiego bytu, pojęła sens bezinteresownego powołania każdej osoby do życia nadprzyrodzonego, realizowanego przez otwarcie się na dogłębnie zapodmiotowany dar miłości Boga, suponujący ofiarę z własnej egzystencji dla innych. Istota charyzmatu św. Teresy ujawnia jego zbieżność z ideą powszechnego powołania do świętości sformułowaną na Soborze Watykańskim II, wedle której doskonałość chrześcijańska polega na wcielaniu w życie miłości w każdym jej wymiarze. Praktykowanie najważniejszej z teologicznych cnót w codzienności jest bliskie każdemu człowiekowi, co świadczy o uniwersalizmie doktryny „małej drogi”. Nie ma w niej miejsca na bierność lub inercję duchową. Ciągły dynamizm miłości sprawia, że pozostaje się wiecznie młodym. Jak stwierdził Jan Paweł II, wskazując na dzieła, których dokonuje św. Teresa wśród współczesnych, „święci się nie starzeją”.

Tematyka „Święta Teresa z Lisieux: słowo nadziei i miłości” stała się przedmiotem odczytu wygłoszonego przez prof. Conrada de Meester OCD z Louvain, z Belgii. Przewodniczący prezydium dr Wiesław Kiwior OCD przedstawił krótko sylwetkę naukową prelegenta, podkreślając, że jest on jednym z pio-

nierów badań doktryny terecjańskiej, a zwłaszcza aspektu historycznego i teologicznego „małej drogi”. Owoce jego pracy zostały udostępnione szerokim kręgom czytelników w książce *Z pustymi rękami* przetłumaczonej na dwadzieścia języków, w tym na język polski. Referat dotyczył przemian, jakie dokonywały się w św. Teresie w jej odkrywaniu „małej drogi”, przy współdziałaniu czynników boskich i ludzkich. W oparciu o wnikliwą analizę biografii Doktora Kościoła prelegent podkreślił rolę cierpienia w życiu św. Teresy, cierpienia, które zdynamizowało jej oblubieńczą miłość do Chrystusa, stając się źródłem nadziei. Bardzo wcześnie pojęła Święta istotę miłości jako daru z siebie, rezygnacji z własnych, egocentrycznych potrzeb na rzecz służenia innym. To właśnie w Karmelu, w monotonnej rzeczywistości rutynowych obowiązków, wprowadziła w życie swój program bezinteresownej służby Bogu i ludziom. Św. Teresa zrozumiała również sens cierpienia biorącego początek w miłości, na wzór Jezusa Chrystusa, stwierdzając w końcowym etapie śmiertelnej choroby: „Jedyna łaska, której pragnę – to umrzeć z miłości”.

Prelegent podsumował swoją wypowiedź konkluzją na temat nauczania nowego Doktora Kościoła, które dotyka wielu obszarów doktrynalnych:

1. ojcowskiej miłości Boga i Jego przymiotu – „miłości miłosiernej”;
2. rozumienia Kościoła jako Mistycznego Ciała Chrystusa i powołania misyjnego;
3. znaczenia powszechnego powołania do świętości;
4. sprecyzowania drogi świętości – „małej drogi dziecięctwa duchowego”;

5. ekumenizmu – w podkreśleniu roli wiary i ufności w połączeniu z uczynkami miłości;

6. świadectwa wiary w życie wieczne – ostateczny cel życia ziemskiego.

W części popołudniowej sympozjum ks. dr Marek Chmielewski wygłosił ostatni w tej sesji odczyt: „W sercu Kościoła – z Kościoła i dla Kościoła”. W części pierwszej prelegent skupił się na wykazaniu eklezjalnego charakteru doktryny św. Teresy. W oparciu o wnikliwą analizę wypowiedzi Doktora Kościoła ks. dr Chmielewski sformułował tezę, że eklezjologia w nich zawarta znacznie wyprzedza teologiczną świadomość epoki, gdyż formalnie analogiczną naukę o Kościele wypracowano dopiero na Soborze Watykańskim II. Novum św. Teresy polega na zwróceniu uwagi na najważniejszy „organ” Mistycznego Ciała Chrystusa – serce oraz miłość, które mają kluczowe znaczenie w jej doktrynie. Autor referatu zauważa, że świadomość ożywczej roli miłości ujawnia tajemnicę cierpienia, kontemplatywnego powołania i dynamizmu apostolskiego Małej Świętej. Prelegent wskazał na stosunek św. Teresy do trójwymiarowości Kościoła. Ogarnia ona swą miłością i ofiarą Kościół chwalebny w niebie, pokutujący w czyśćcu i pielgrzymujący na ziemi.

W części drugiej odczytu ks. dr Chmielewski poruszył problem genezy eklezjalnego powołania św. Teresy. Podkreślił, iż wpłynęła na nie atmosfera autentycznie domowego Kościoła w rodzinie Martinów, dzięki której doświadczyła ona miłości naturalnej i nadprzyrodzonej oraz nauczyła się je odwzajemniać. Św. Teresa określiła siebie jako „miłość w sercu Kościoła”, wnosząc nową jakość w swoją doktrynę przez per-

sonalizację i upodmiotowienie pierwszego i najważniejszego charyzmatu, którym jest miłość.

Tematem trzeciej części referatu była charakterystyka miłości św. Teresy do Kościoła. Święta, poprzez doświadczenie mistyczne – czyli zjednoczenie z Chrystusem w miłości mocą bezpośredniego działania Ducha Świętego – odkryła misterium Kościoła. Wyrazem jej miłości stało się zaangażowanie apostolskie: żarliwa modlitwa, podejmowanie ofiar w intencji nie tylko kapłanów, misjonarzy, lecz także apostatów i grzeszników. Ta miłość do Kościoła osiągnęła perspektywę eschatologiczną: jej pragnieniem była permanentna praca dla zbawienia dusz w niebie. Podsumowując, ks. dr Chmielewski stwierdził, że dla współczesnego katolika św. Teresa pozostaje stałą inspiracją i wzorem ukazującym, że „tylko poprzez realizację swojego powołania w Kościele i dla Kościoła może on ocalić autentyzm wiary w Chrystusa”. Pod tym względem jej doktryna jawi się jako opatrnościowe antidotum na trudności naszego czasu.

Przedostatnim punktem sympozjum były komunikaty na temat: „Charyzmat św. Teresy od Dzieciątka Jezus dziś”, przedstawiające aktualność charyzmatu Doktora Kościoła zarówno dla ogółu wiernych, jak i dla instytutów zakonnych.

Jako pierwszy przedstawił swój komunikat o. dr Kiwior, określając charakter orędzia św. Teresy w trzech wymiarach: 1. jako apel skierowany przez osobę młodą do młodych; 2. jako wzór realizacji powołania przez kobietę; i 3. jako sposób urzeczywistniania powołania kontemplatywnego.

Z kolei s. dr Brunona Hanna Młynarska, karmelitanka od Dzieciątka Jezus, przedstawiła świadectwo o roli kontemplacyjno-czynnego Zgromadzenia Sióstr Karmelitanek od Dzieciątka Jezus, które opierając założenia swojego zgromadzenia na doktrynie św. Teresy, apostołuje wśród najuboższych, sierot, dzieci i młodzieży, głosząc życiem orędzie prostoty, prawdy, całkowitego oddania Bogu, akceptacji własnych słabości i wzbudzając pragnienie bycia z Bogiem.

S. Beniamina Elżbieta Karwowska, terezianka, przybliżyła charyzmat Zgromadzenia Sióstr Św. Teresy od Dzieciątka Jezus, które uczyniło z przesłania św. Teresy środek do odnowy synostwa Bózego w duszach ludzkich, realizowany – w myśl przyjętego hasła: „Szerzyć miłość dla najwyższej miłości” – poprzez różne formy działalności apostołskiej wśród dzieci i młodzieży w kraju oraz za granicą.

Mgr Irena Dydych, reprezentująca świecki Instytut Karmelitański „Elia-num”, przedstawiła zadania jego członków w aspekcie realizacji charyzmatu terezińskiego. Instytut przyswoił sobie od św. Teresy podstawową prawdę życia chrześcijańskiego o ojcostwie miłującego Boga, nasycenie życia miłością oraz postawę cierpliwości w przykrościach i niepowodzeniach. Członkowie Instytutu świadczą o tych prawdach poprzez życie w pełni oddane Bogu (konsekracja), ale także realnie zakorzenione w środowisku zawodowym i społecznym. Wyraża się to konkretnie w modlitwie wstawienniczej za innych, świadectwie postawy wiary, sumiennosci w pracy,

życzliwości i gotowości pomocy innym.

Referatom towarzyszyła dyskusja, w trakcie której koncentrowano się między innymi na problemach dotyczących wyjaśnienia kwestii ewentualnej choroby neurotycznej św. Teresy. Próby deprecjonowania w ten sposób autentyczności Świętej uznano za bezpodstawne. Podkreślono także, że wszystkie dzieła dokonujące się w Świętej, a więc także cudowne uzdrowienie w dzieciństwie, były efektem współpracy między nią a Bogiem, co dowodzi dojrzałości psychicznej i duchowej, dzięki której przezwyciężyła ona trudności i kryzysy nieobce przecież każdemu człowiekowi.

Gdy prawie nieznaną Teresa Martin zmarła w prowincjonalnym klasztorze, w jej pogrzebie uczestniczyło nie więcej niż trzydzieści osób, natomiast jej kanonizacja w Rzymie 17 V 1925 roku zgromadziła pięćset tysięcy wiernych. Ogłoszenie jej Doktorem Kościoła wzbudziło zainteresowanie także świata nauki, czego dowodem jest między innymi zorganizowane sympozjum, które starało się uchwycić, w czym tkwi fenomen nadzwyczajności i oryginalności Świętej od zupełnie „zwykłych rzeczy”. W trakcie obrad ukazano szeroką gamę możliwości odczytania przesłania św. Teresy. Sympozjum można określić jako „zaczyn” studiów nad pozornie banalną doktryną Małej Teresy, stanowiącą w rzeczywistości bogatą ideowo drogę do doskonałości chrześcijańskiej, która towarzysząc szarej, codziennej rzeczywistości, odpowiada na głęboką potrzebę współczesnego człowieka doświadczania działania Boga w konkretnej egzystencji.